

ملاقات با امام زمان (ع)؛ هست ها و باید ها

در سال های اخیر، توجه روز افزون اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان، به موضوع مهدویت و انتظار، موجب رونق بازار کتاب ها و نشریه های مرتبط با این موضوع شده و هر از چندگاه، کتاب یا نشریه ی جدیدی به این جرگه وارد می شود.

پدیده ی یاد شده گر چه در جای خود بسیار مبارک و امیدوار کننده است، ولی بیم ها و نگرانی هایی را هم در پی دارد که بایسته است علمای حوزه، صاحب نظران مسائل اعتقادی و مسئولان فرهنگی کشور با حساسیت و دقت نظر بیشتری به این پدیده توجه کنند.

یکی از موضوع هایی که در این میان بسیار اهمیت دارد و نیازمند دقت و توجه بیشتری است، پرداختن افراطی به موضوع تشرقات و ملاقات با امام زمان (ع) است.

۱- امکان یا عدم امکان تشرّف

امام مهدی (ع) در آخرین توقیعی که خطاب به چهارمین نایب خاص خود، علی بن محمد سمري، صادر کرد، فرمود: «ای علی بن محمد سمري، خداوند پاداش برادرانت را در مرگ تو بزرگ گرداند. تو تا شش روز دیگر می میری پس کارت را سامان ده و به کسی به عنوان جانشین پس از خود، وصیت مکن که دیگر غیبت دوم [تامه] رخ داده است. دیگر ظهوری نیست، مگر به اذن خداوند و آن، پس از مدتی دراز و بعد از آنکه دل ها سخت شد و زمین از ستم پر شد، رخ خواهد داد. به زودی از شیعیانم، کسانی خواهند آمد که ادّعی دیدار (مشاهده) مرا می کنند. آگاه باشید هر کس پیش از خروج سفیانی و صیحه ی آسمانی ادّعی دیدار مرا کرد، دروغ گو و افترا زننده است.»

این توقیع شریف، زمینه ساز بحث و گفت و گو های فراوانی در زمینه ی امکان یا عدم امکان ملاقات حضرت مهدی (ع) در زمان غیبت شده و علمای شیعه را به اظهار نظر در این زمینه واداشته است. آنچه از مجموع این بحث و گفت و گو ها بر می آید، این است که در اصل امکان ملاقات با آن حضرت تردیدی نیست و اینکه افراد زیادی در طول دوران غیبت کبرا به این شرافت رسیده اند، گواه روشنی بر این مدعاست. با این حال، سخن در شرایط و ویژگی های آن است.

یکی از نکته هایی که همه ی علمای شیعه در این زمینه بر آن اتفاق نظر دارند، این است که در عصر غیبت کبرا، باب نیابت و سفارت، به گونه ای که در مورد نایبان خاص آن حضرت و در دوران غیبت صغرا وجود داشت، بسته شده است. از این رو، هیچ کس نمی تواند ادعا کند که با آن حضرت در ارتباط است و هر زمان اراده کند، می تواند با ایشان ملاقات کند یا به طور خاص از سوی ایشان نیابت یافته است که اموری را به انجام رساند یا دستور هایی را به مردم ابلاغ کند.

نکته ی دیگری که بسیاری از علمای شیعه در کتاب ها و آثار خود به آن اشاره کرده اند، این است که ملاقات با امام زمان (ع) مستلزم شایستگی های ویژه ای است که حتی بسیاری از بزرگان به آن دست نیافتند و گروهی هم که به این توفیق دست یافتند، با تلاش های فراوانی بوده است.

حضرت آیت الله جوادی آملی در این زمینه می فرماید: «امام (ع)، وحید دهر است. مثل شمس آسمان است. همان طور که شما با دستتان نمی توانید به آفتاب برسید، نمی توانید به راحتی به امام برسید.»

حضرت آیت الله ناصری نیز وجود «سنخیت» را شرط لازم برای حصول تشرّف دانسته و می فرماید: تنها کسانی می توانند آن حضرت را ببینند و ایشان را باز شناسند که خود از بعد مادی عالم خارج شده باشند و با آن حضرت که سلطان عالم مجردات هستند سنخیت برقرار کرده باشند. از این روست که «سنخیت» را نخستین و مهم ترین شرط برای حصول تشرّف می دانیم دو شیء تنها به این شرط می توانند به هم منضم شوند و پیوستگی یابند که از سنخیت نسبت به یکدیگر بهره مند باشند. حال اگر کسی سنخیت با عالم ماده و مادیات نداشته باشد، نمی تواند هم سنخ عالم مجردات باشد و با فرشتگان و برتر از آنان، حضرت ولیّ عصر (ع) ارتباط برقرار کند.»

ایشان در ادامه ی سخنان خود، پیراستن نفس از رذایل اخلاقی (تخلیه) و آراسته شدن به صفات پسندیده (تحلیه) را تنها راه ایجاد سنخیت می داند: «تخلیه ی نفس از رذائل اخلاقی و تحلیه ی آن به صفات پسندیده، تنها راه ایجاد سنخیت و زان تشرّف یافتن به محضر آن حضرت است؛ چه، مادام که نفس انسان از صفات رذیله تخلیه نشود و به صفات حمیده آزین نبندد، حجاب های نفسانی مانع از دیدن خورشید وجود آن حضرت است.»

با توجه به آنچه گفته شد، باید بسیار مراقب بود که در طرح موضوع ملاقات با امام زمان (ع) به گونه ای رفتار نکنیم که مردم گمان کنند هر کس می تواند ادّعای رؤیت کند و هر ادّعایی را هم به راحتی می توان پذیرفت.

۲- دسته بندی تشرّفات

یکی از موضوع هایی که در زمینه ی ملاقات با امام زمان (عج) باید بدان توجه داشت، این است که آیا همه ی کسانی که ادّعا می کنند با امام زمان (ع) ملاقات کرده اند، به راستی شخص آن حضرت و وجود واقعی ایشان را دیده اند یا احتمال های دیگری در این میان وجود دارد؟

در پاسخ به این پرسش باید گفت، احتمال ها و فرض های مختلفی در این زمینه مطرح است و هرگز نمی توان ادّعا کرد که همه ی مدعیان رؤیت امام مهدی (ع) به واقع آن حضرت را دیده اند.

حضرت آیت الله جوادی آملی در زمینه ی دسته بندی کسانی که موفق به دیدار امام زمان (ع) شده اند، می فرماید: «خیلی از موارد است که انسان بیمار دارد، شفا پیدا می کند یا گم شده ای دارد، پیدا می کند، اما آیا این ها به وسیله ی شخص حضرت است یا اولیای فراوانی که زیر نظر حضرت هستند یا شاگردان فراوانی که حضرت دارد؟ یا اینکه یکی از اولیای خود را اعزام می کند؟ هیچ برهانی بر مسئله نیست که مثلاً آن کس که شخص گمشده را به منزل می رساند یا مشکل کسی را حل می کند، شخص حضرت باشد. اولیای فراوانی در خدمت و تحت تدبیر حضرت هستند. حضرت ممکن است به یکی از این ها دستور داده باشند و آن مشکل حل شود. در بعضی از موارد، آن تمثلات نفسانی از انسان مشاهده می کند و خیال می کند واقعیت است. این بخش اوّل که مشهود است تمثلات نفسانی بوده، باید از واقعیت بینی جدا شود.

در بخش دوم که حقیقتاً کسی را می بیند و مشکل او حل می شود یا شفای مرضی بوده یا گم شده ای را به مقصد می رساند، در اینجا نیز هیچ برهانی ندارد که حضرت باشد یا شاگردی از شاگردان او. حضرت، شاگردان فراوانی دارد.

این سیصد و سیزده نفری که هستند، الان ممکن است افراد فراوانی باشند که تحت تدبیر آن حضرت، مأموریت هایی را انجام می دهند.

بخش سوم آن است که نظیر مرحوم بحر العلوم (ره) خدمت خود حضرت می رسد. این را هم بعضی منکر هستند، ولی این هیچ استبعادی ندارد، بلکه امکان هم دارد. اما در این بخش دو مسئله وجود دارد: یک، فرد حق ندارد بگوید من خدمت حضرت رسیده ام؛ دو، ما حق نداریم قبول کنیم. به ما گفته اند که شما تکذیب کنید؛ یعنی نگوئید او دروغ می گوید، بلکه اثر عملی بار نکنید. تکذیب به معنای اینکه شما دروغ می گوئید و حضرت غیر قابل دیدن است، و این نیست.

حضرت آیت الله ناصری نیز در این باره می فرماید: «بسیاری از کسانی که ادّعی تشرّف به محضر آن حضرت را داشته اند و گاه گاه واقعا از فیض آن حضرت نیز برخوردار شده اند، نه ایشان، بلکه یکی از یاران خاصّ ایشان را زیارت کرده اند؛ چه، همواره پنج گروه از اولیا در محضر آن ولیّ مطلق به سر می برند و در خدمت ایشان از جان و دل می کوشند. اینان اوتاد، نجباء، نقباء، رجال الغیب و صلحا هستند که اگر چه از جنس دیگر مردمانند، به مراتبی از تهذیب نفس و جلای باطن نائل شده اند که می توانند در محضر آن حضرت به سر برند. طرفه آنکه غیر از طبقه ی صلحاء گویا بقیه ی این طبقات دارای تشرّف اختیاری هستند و می توانند در هر لحظه ای که طلب کنند، به محضر ایشان بار یابند. اگر چه شماره ی اینان به درستی بر ما معلوم نیست، گویا جمعیت حاضر در محضر آن حضرت، بیش از پانصد نفر هستند. اینان دائماً در فرمان آن حضرتند و حوائج شیعیان و محبّان ایشان را به فرمان آن حضرت روا می دارند. ازین روست که شماری از کسانی که ادّعی تشرّف به محضر آن حضرت را دارند، هر چند واقعا مورد نظر و فیض خاصّ آن حضرت واقع شده اند، اما نه خود ایشان که یکی از یاران خاصّ ایشان را زیارت کرده اند، اما با اصرار مدّعی می شوند که خود آن حضرت را دیده اند. باید از اینان پرسید: آیا پیش از این ایشان را دیده اند که از چگونگی چهره ی ایشان آگاه باشند تا بتوانند آن حضرت را باز شناسند؟

یاران آن حضرت و به ویژه طبقه ی رجال الغیب، همواره به امر آن حضرت به میان مردم رفت و شد می کنند و حوائج آنان را برطرف می سازند. بدین ترتیب، اگر کسی با یکی از مردان الهی رو به رو شد که پس از انجام حوائج مادّی و یا معنوی او، از دیده نهان گشت، نباید بپندارد که خود آن حضرت را دیده است؛ چه بسا یکی از یاران خاصّ آن حضرت که سر در فرمان ایشان دارند را دیده است.

با توجه به مطالب یاد شده، نباید هر عنایتی را که از سوی امام زمان (ع) به شخصی می شود و هر گونه گره گشایی را که از سوی آن حضرت صورت می گیرد، به حساب ملاقات یا تشرّف گذاشت. همچنین نباید هر ادّعی تشرّفی را به سادگی پذیرفت و بر گفته های مدّعی مهر تأیید زد.

۳- دیدن یا دیده شدن، کدام یک؟

در زمینه ی موضوع ملاقات با امام زمان (ع) باید توجه داشت که دیدن امام زمان (ع) به خودی خود نمی تواند فضیلت باشد، بلکه آنچه فضیلت است، رسیدن به مقام معرفت امام و بصیرت داشتن نسبت به جایگاه ایشان در هستی است.

حضرت آیت الله جوادی آملی در این زمینه می فرماید: «در زمان پیامبر (ص) که مقامش بالاتر از همه ی ائمه (ع) است ، کم نبودند کسانی که وجود مبارک حضرت را می دیدند، امّا خدای سبحان درباره ی آن ها در قرآن فرمود: «و تراهم ینظرون إلیک و هم لا یبصرون؛ آن ها را می بینی که به تو نگاه می کنند ولی تو را نمی بینند.» اهل نظرند ولی اهل بصیرت نیستند. اگر ما سعی کنیم وجود مبارک امام زمان (ع) ما را ببیند، هنر است.»

در قرآن کریم آمده است: خدا که به کلّ اشیاء بصیر است روز قیامت به یک عده نگاه نمی کند: «و لا یکلّمهم الله یوم القیامه و لا یزکیهم.» آن نگاه تشریفی را نسبت به عده ای اعمال نمی کند. اگر ما واقعاً در مسیر صحیح حرکت کنیم ، حضرت ما را می بیند، و دیدن و نظر تشریفی ایشان برای ما شرف است و گرنه دیدن فیزیکی کار ساز نیست. همچنان که خیلی ها پیامبر اکرم (ص)، امیر مؤمنان (ع) و حضرت زهرا (ع) را می دیدند، ولی بصیرت نداشتند. دیدن های تشریفی مهم است، نه نگاه صوری، البته گاهی همان نگاه صوری هم پدید می آید و انسان وجود حضرت را از نزدیک زیارت می کند و فیضی می برد و مشکل او هم به برکت حضرت از طرف ذات اقدس اله حل می شود، امّا مهم همان دیدن از روی بصیرت است.

حضرت آیت الله ناصری در زمینه ی علاقه ی امام عصر (ع) برای دیدار شیعیان خود می فرماید: «حضرت ولیّ عصر (ع) فیّاض بالعرض هستند و اگر شرایط تشرّف در کسی فراهم شود، ایشان بخل نمی ورزند و فرد لایق را به حضور می پذیرند. گذشته از این، ایشان علاقه ی خاصی به شیعیان خود دارند و از این رو، خود در پی ملاقات اولیای خویشند؛ چه، دیدیم که وظیفه ی آن حضرت در دوران غیبت و نیز ظهور، رسانیدن موجودات به کمال لایق خود است و اگر موجودی آن چنان مراتب کمال را طی کند که گذر از مراتب بعدی منوط به تشرّف به محضر ایشان باشد، وظیفه ی آن حضرت اقتضا می کند که او را به حضور بپذیرند و در وادی کمال، راهنمای او باشند.

علاقه ی آن حضرت به شیعیانی که در مسیر تکامل گام بر می دارند، به گونه ای است که خود طالب ملاقات اینانند؛ چه، هیچ امری همچون تکامل انسان ها نمی تواند آن حضرت را شادمان سازد.»

برای تکمیل این مطلب خوب است که اشاره ای داشته باشیم به پاسخ روحانی وارسته و پارسا مرحوم حجت الاسلام والمسلمین شیخ محمد تقی بهلول (ره).

ایشان در پاسخ به این پرسش که: «چه وقت می شود به حضور آقا امام زمان (ع) مشرّف شد؟» می فرماید: «با تقوا باشد؛ وقتی که بین شما و حضرت (ع) سنخیت باشد.»

سپس می فرماید: «دیدن امام زمان (ع) مهم نیست، مهم این است که او ما را ببیند، خیلی ها هم علی (ع) را دیدند ، امّا دشمن او شدند. اگر کاری کردیم که نظر آن ها را جلب کنیم، آن ارزش دارد.»

با امید به آنکه از این پس، همه ی ما با دقت و وسواس بیشتری از موضوع ملاقات و تشرّفات صحبت کنیم و مردم ما نیز با حساسیت بیشتری با کتاب ها و نشریاتی که به طرح افراطی این موضوع می پردازند، برخورد کنند.

منبع: ماهنامه ی موعود شماره ی ۱۰۰

نویسنده: ابراهیم شفیعی سروستانی